

http://oranta.org/index.php?id=1342&Itemid=58&option=com_content&task=view

2. Яроцька О. В. Утвердження гідності людини в модернізованому соціальному вченні католицизму як чинник секуляризації. «Релігієзнавство в Київському університеті: інституційний та персональний виміри». До 55-ї річниці кафедри релігієзнавства. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 вересня, 2014 р.: [Матеріали доповідей та виступів] (Редкол.: А. Є. Конверський та ін.). – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – С. 22 – 26.

Олена Лавринович (Київ)

РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Узагальнені сучасні погляди на сутність і ціннісну матрицю громадянського суспільства. Висвітлена роль релігійних організацій у формуванні громадянського суспільства в сучасній Україні; значення їх діяльності для самоорганізації громадського загалу.

Ключові слова: громадянське суспільство, релігійні організації, держава, суспільство.

Olena Lavrynovych

RELIGIOUS ORGANIZATIONS AS A FACTOR OF FORMATION OF CIVIL SOCIETY IN UKRAINE

In the article modern views on the nature and value matrix of civil society are generalized. It is considered the role of religious organizations in forming of civil society in modern Ukraine and also the value of their activity for the self-organization of civil public.

Keywords: civil society, religious organizations, state, society.

Метою вагомих змін, які наразі відбуваються в українській політиці, є модернізація всієї політичної системи країни, розбудова правової та соціальної держави, демократизація всіх сфер суспільного життя. На практиці успішна реалізація такого майбуття можлива за умов сильного громадянського суспільства, яке не лише сприятиме удосконаленню суспільних, політичних та громадянських відносин, підвищенню рівня розвитку особистості, а і надасть цим перетворенням органічного і незворотного характеру, залучивши до їх здійснення чималий потенціал усієї сукупності своїх інститутів. Серед інститутів громадянського суспільства, враховуючи особливості ранніх стадій становлення громадянського суспільства в Україні (коли мало не

найпершими реально діючими свободами стали свобода совісті, віросповідання), історично багатонаціональний характер української держави та поліконфесійний склад населення, особливої значущості в українських реаліях набуває діяльність релігійних організацій.

Принагідно зазначимо, що в науковій літературі проблема взаємин церкви та громадянського суспільства залишається дискусійною. На думку одних вчених ні релігія, ані Церква як соціальні інститути не сприяють становленню та розвитку громадянського суспільства, понад те, громадянське суспільство виникло не завдяки, а в супереч релігії та церкви [2]. Дехто навпаки вбачає, що власне ідея громадянського суспільства проростає з євангельської та античної давнини [1]. Поряд із цим, обґрунтовуються й інші погляди на роль релігії та церкви у формуванні громадянського суспільства. Визнаючи конструктивний потенціал церкви та релігії у розбудові громадянського суспільства, підкреслюється їхній деструктивний вплив через численні релігійні протиріччя, що виникають у поліконфесійній державі [11]. Закономірно, що за таких обставин, дослідження значення релігійних організацій у розбудові громадянського суспільства в Україні в умовах сьогодення набуває додаткової актуалізації.

Проблеми громадянського суспільства одержали осмислення в працях таких вітчизняних вчених, як Б. Андрусюк, А. Карась, Ю. Качалова, А. Колодій, О. Кіндратець, Л. Лойко, О. Михайловська, В. Новохацький та ін. Аналіз різних аспектів діяльності релігійних організацій в Україні здійснюється такими вітчизняними вченими як А. Арістова, В. Єленський, С. Здіорук, А. Колодний, М. Луцький, І. Луцький, М. Рибачук, О. Саган, Н. Стоколос, В. Титаренко, Л. Филипович та багатьох ін.

Метою статті є розглянути діяльність релігійних організацій у фокусі їх впливу на процеси розбудови громадянського суспільства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Громадянське суспільство на сьогодні є однією із найважливіших цінностей сучасності, ідеалом формування політичного та соціального устрою в цивілізованому світі. Проте, у сучасній науковій літературі дослідники громадянського суспільства відзначають, що поняття «громадянське суспільство» досі однозначно не визначене, відсутня й загальноприйнята концепція громадянського суспільства. Загалом громадянське суспільство, за сучасним поглядом, виступає партнером держави. Громадянське суспільство та держава постають як взаємодоповнюючі сили, а не ворогуючі чи підпорядковуючі одна одну. Зміни у громадянському суспільстві спонукають зміни в державі, і навпаки.

На важливість партнерської взаємодії громадянського суспільства з державою вказує і Церква. На підтвердження цього наведемо слушні роздуми Любомира Гузара: «Держава може почуватися вільною лише

тоді, коли вона спирається на людей, які почуваються справді вільними. Водночас тільки у вільній державі народ може почуватися свободним. Ми спільно повинні збудувати державу, де вільна людина має бути на першому місці. Повна свобода цілої України має складатися з частинок свободи кожного з нас» [4].

З числа сучасних українських вчених, на наш погляд, найбільш вдале визначення громадянського суспільства дає А. Ф. Колодій. Дослідниця розглядає громадянське суспільство «...як таку підсистему цілісної суспільної системи, в якій існує певна кількість (мережа) добровільних асоціацій неполітичного характеру і домінують громадянські цінності та спілкування на засадах довіри і солідарності» [8, с. 2]. Вчена зауважує, що становлення та формування громадянського суспільства можливе лише за умови, якщо «його утворюють лише *вільні і рівні індивіди* та створені ними *добровільні асоціації*, зорієнтовані на *громадські справи*, а також *вільна преса як засіб комунікації і самовиразу*. Саме вони і є тими суспільними суб'єктами, які свідчать про те, що громадянське суспільство склалось або складається».

Одним із таких суспільних суб'єктів, що входить до складу громадянського суспільства є релігійні організації. Проте, вплив релігійних організацій протягом всього періоду утворення громадянського суспільства, неоднозначний, що певним чином обумовлено як змінами та протиріччями, що відбуваються в самій Церкві, в суспільстві, так і релігійною політикою держави. Однак, Євромайдан став тим індикатором, який вказав, що Церква та релігійні організації спроможні не лише декларувати ідеї рівності, свободи, гідності, а й ревно відстоювати їх. Саме ці християнські чесноти, як засадничі для громадянського суспільства, виділяє глава УГКЦ Блаженніший Святослав Шевчук: «...громадянське суспільство – це суспільство вільних людей. Не можна говорити про існування громадянського суспільства в тоталітарній системі ...тільки вільна людина може відчувати відповідальність за суспільство, в якому живе. І коли в українському суспільстві починають зникати свободи громадян – голос громадянського суспільства починає затихати» [9].

Згідно зі ст.7 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991 р.), релігійними організаціями в Україні є релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства, духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з вищезначених релігійних організацій [5]. Так, за даними Державного департаменту у справах національностей та релігій, на 01.01.2014 року в Україні діяло 35646 релігійних громад, 297 центрів управління, 519 монастирів, 6917 братства, 369 місії, 83 братства, 206 навчальних заклади [7]. Релігійні організації, як і інші суспільні організації, відносяться до некомерційних, і є сферою добровільного об'єднання громадян на основі спільних інтересів для задоволення

духовних потреб. Метою релігійних організацій є нормативний вплив на своїх членів, формування у них певних цінностей та ідеалів. Членство в них ґрунтується на сумісній діяльності, кожен має право вільно вступати та виходити з релігійної організації.

Дієвість релігійних організацій у розбудові громадянського суспільства найбільше виявляється у соціальній сфері. Так, практично в кожній релігійній організації діють спеціальні структурні підрозділи, що опікуються проблемами дітей, підлітків та юнацтва, велика увага приділяється проблемам сім'ї. Майже всі релігійні організації України створили структури для розробки та реалізації добродійних проєктів. Добродійна діяльність здійснюється в різних формах, приміром: надання допомоги знедоленим; заснування та утримання притулків, соціально-реабілітаційних центрів; співпраця з соціальними центрами тощо. Натепер фактором громадянської позиції є відновлення співпраці Церкви та релігійних організацій з МОЗ. Найпершим питанням для опрацювання визначено проблематику медико-психологічної реабілітації людей, постраждалих унаслідок бойових дій та вимушених переселенців [8]. Різні види сумісної активності віруючих сприяють їх об'єднанню, стаючи основою самоорганізації.

Важливим напрямом діяльності релігійних організацій є волонтерство. Участь у волонтерському русі не має релігійних, расових, вікових, гендерних і навіть політичних обмежень. Якщо вести мову про окремі країни, то, згідно з соціологічними дослідженнями, кожен п'ятий француз хоча би раз у житті долучався до волонтерських акцій, кожен третій німець є волонтером. І ця діяльність здійснюється переважно на базі та за ініціативою громадських об'єднань. В Україні цей рух лише набирає сили, тільки 10% волонтерів залучалися до волонтерської діяльності організаціями, громадськими об'єднаннями [11]. Проте останнім часом волонтерська діяльність в Україні все ж таки стає суспільним явищем. Прикметним є те, що у складні для нашого суспільства та держави часи ініціатором масового волонтерського руху виступає Церква та релігійні організації. Так, Філарет, Патріарх Київський і всієї Русі-України, черговий головує у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій, у своєму зверненні до співвітчизників від імені ВРЦіРО закликав всіх небайдужих, а «особливо – вірних, які належать до наших Церков і релігійних організацій» до посиленої участі в милосердній, благодійній, волонтерській діяльності. «Українські військові, жителі Сходу України, вимушені переселенці потребують нашої уваги та підтримки» [6]. Патріарх звернувся до влади із «проханням сприяти налагодженню більш тісної взаємодії між державними структурами та волонтерами у збиранні та розповсюдженні гуманітарної допомоги». Останні події засвідчують, що релігійні організації починають відігравати важливу роль посередника між громадянським суспільством та владою.

Така соціально значуща діяльність релігійних організацій знаходить свій вияв у найвищому ступені довіри громадян до церкви, як релігійної інституції протягом останніх років. Так, за висновками загальнонаціонального опитування, проведеного наприкінці травня 2013 року фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» і соціологічною службою Центру Разумкова, рівень довіри-недовіри громадян до церкви становить +50%, позаяк рівень довіри-недовіри до громадських організацій, які традиційно вважаються чи не головним чинником у формуванні громадянського суспільства, +3% [3].

Таким чином, та позиція, яку на сьогодні займають релігійні організації, свідчить про їхню готовність налагоджувати як діалог з державою, так і взаємодію з іншими суспільними організаціями, тим самим надаючи значний імпульс формуванню громадянського суспільства як дієвої соціально-політичної сили.

Посилання

1. Баренбойм П. Д. 3000 лет доктрины разделения властей. Суд Сьютера / Петр Баренбойм. – М.: Росспэн, 2003. – 288 с.
2. В. И. Огородник, И. С. Огородник. Религия и гражданское общество: некоторые вопросы истории и теории [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iai.donetsk.ua/_u/iai/dtp/CONF/8/articles/sec5/s5a21.html
3. Громадський сектор і політика: взаємодія, нейтралітет чи боротьба? Дослідження проведено Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» та соціологічною службою Центру Разумкова з 17 по 22 травня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/sdklflmvblkdmfklvm.htm>
4. Гузар Л. Про свободу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vybor.ua/article/grazhdanskoe_obschestvo/lyubomir-guzar-pro-svobodu.html
5. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
6. Звернення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій на підтримку благодійництва та волонтерської діяльності. 31.10.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1480%3A1&catid=50%3Azv&Itemid=78&lang=uk
7. Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 01.01.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2014/55893/>
8. Інститут релігійної свободи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1471&Itemid=61

9. Колодій А. Ф. Проблеми і перспективи розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://political-studies.com/wp-content/uploads/2010/01/Civil-Society.pdf>
10. Не можна говорити про існування громадянського суспільства в тоталітарній системі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://catholicnews.org.ua/ne-mozhna-govoriti-pro-isnuvannya-gromadyanskogo-suspilstva-v-totalitarniy-sistemi-glava-ugkc>
11. Робота з волонтерами та її соціальне значення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zahyst.ks.ua/2014/09/robota-z-volonterami-ta-ii-socialne-znachennya/>
12. Титаренко В. Формування громадянського суспільства в сьогоденній Україні: роль релігійного фактору / Віта Титаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/studios/studies_of_religions/56318/

Ольга Яроцька (Київ)

**АНТРОПОЦЕНТРИЗМ І ТЕОЦЕНТРИЗМ ЯК РІЗНОВЕКТОРНІ
СМИСЛОЖИТТЄВІ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОГО БУТТЯ
КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
(САКРАЛЬНО-СЕКУЛЯРНА РЕВЕРСІЯ)**

У статті аналізується аджорнаментний реверс католицизму після II Ватиканського собору, визначальними чинниками якого стали антропологічна теологія з ключовим дискурсом гуманізму як гідності людини й нівелювання ексклюзивності традиційного теїзму.

Ключові слова: гуманізм, антропоцентричність, гідність людини, традиційний теїзм, модерна секулярність.

Olga Yarotska

**ANTHROPOCENTRISM AND THEOCENTRISM AS VARIED LIFE
PURPORT PARADIGM OF MODERN
CATHOLIC CHURCH BEING
(SACRED-SECULAR REVERSION)**

This article analyzes aggiornamento reverse of Catholicism after the Second Vatican Council, the determining factors of which were anthropological theology with the discourse of humanism as human dignity and leveling exclusivity of traditional theism.

Keywords: humanity, anthropocentricity, human dignity, traditional theism, modern secularism.